

Tom Buijtendorp

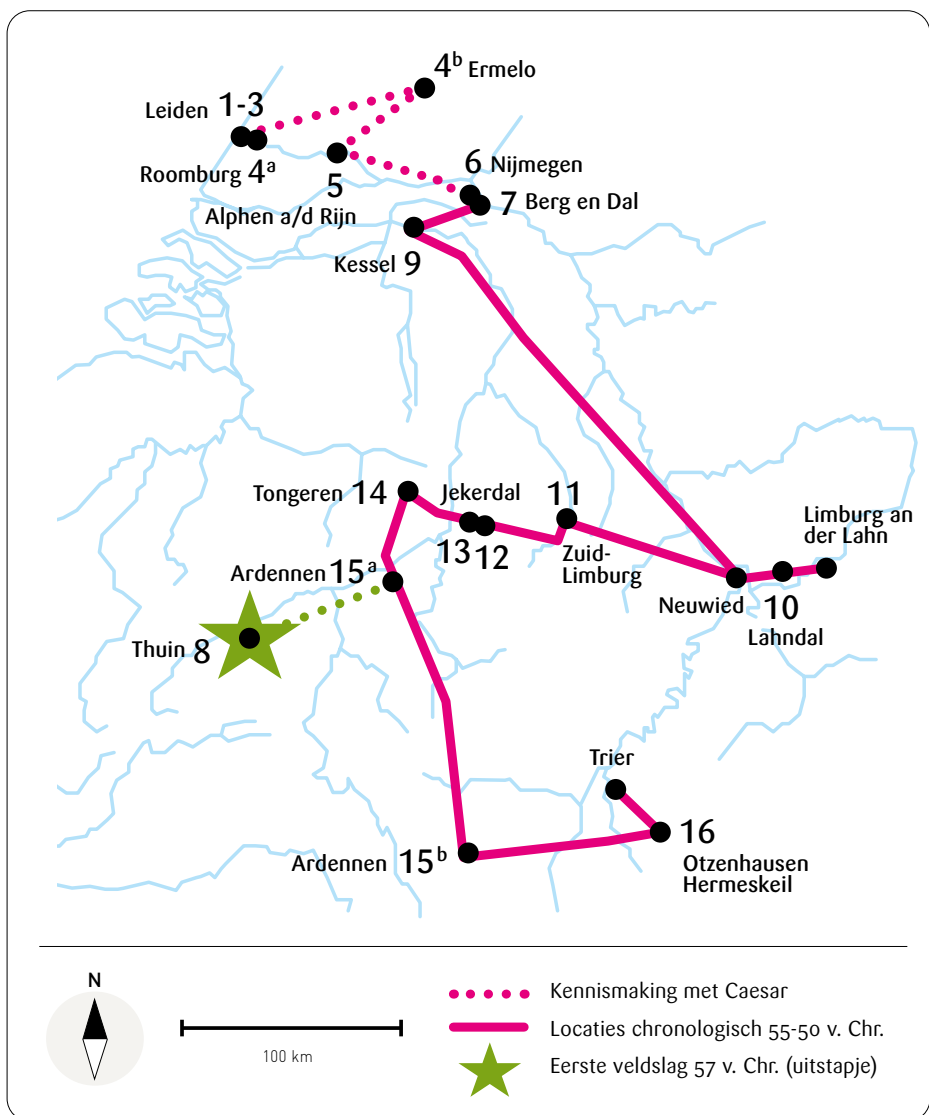

DE CAESAR ROUTE

Gids bij Caesar in de Lage Landen

W BOOKS

DE CAESARROUTE

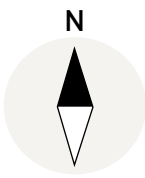
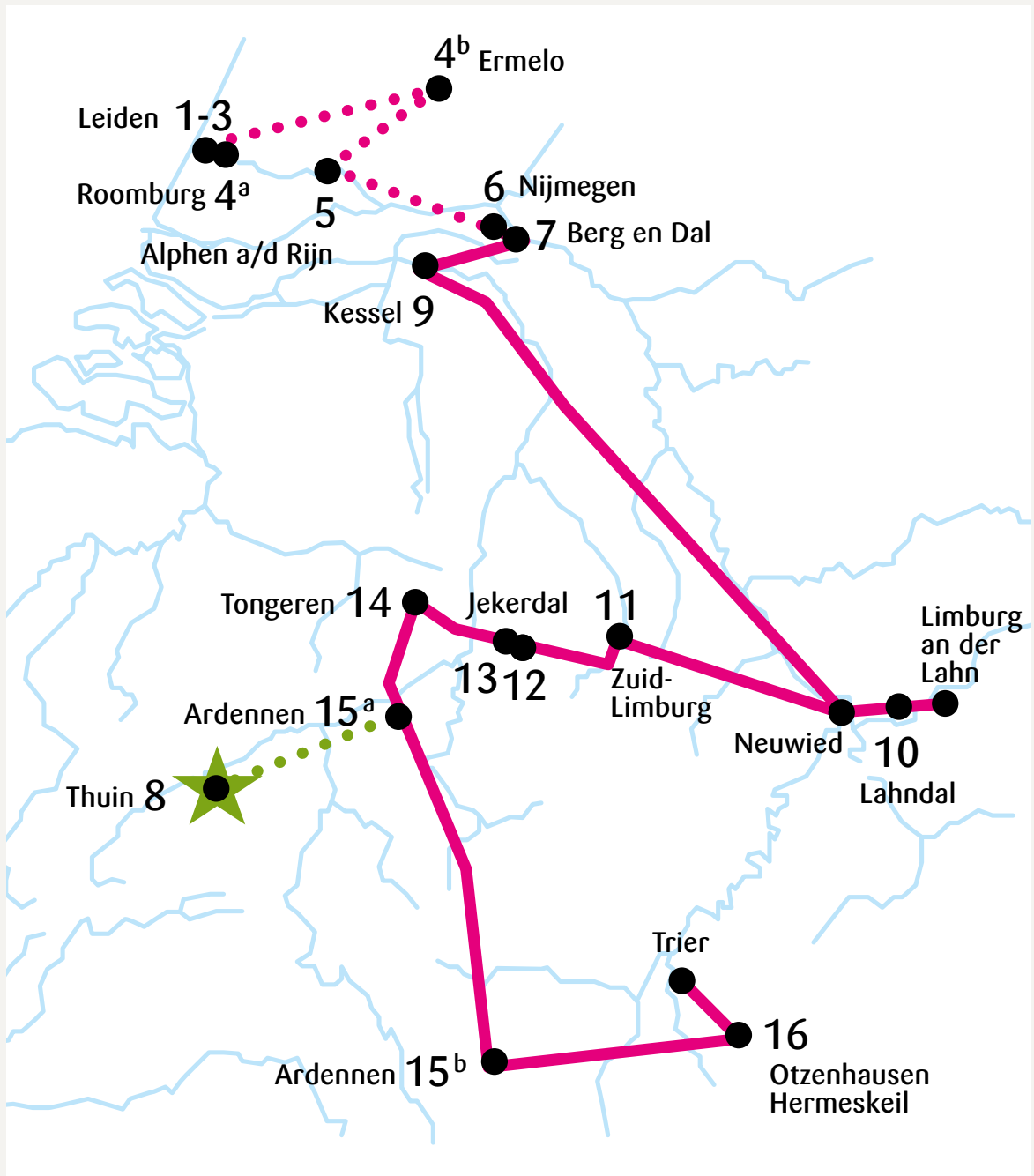
1. Leiden, Rijksmuseum van Oudheden <i>Een ander beeld van Caesar</i> 2. Leiden, Rijksmuseum van Oudheden <i>Caesars machtsbasis</i> 3. Leiden <i>Caesars erfenis</i> 4. Roomburg & Ermelo <i>Met tenten op mars</i> 5. Alphen aan den Rijn, Museumpark Archeon <i>Caesar als ontdekkingsreiziger</i> 6. Nijmegen <i>In vijandig gebied</i> 7. Berg en Dal <i>In oerlandschap</i> 8. Thuin <i>Dodelijke omsingeling</i>	9. Kessel <i>Schending van het oorlogsrecht</i> 10. Lahndal <i>Rijnbrug naar de Germanen</i> 11. Zuid-Limburg <i>Caesars snelweg</i> 12. Jekerdal <i>Grootste nederlaag</i> 13. Jekerdal <i>Caesars fatale wraakactie</i> 14. Tongeren <i>Volksheld Ambiorix</i> 15. Ardennen <i>Poort naar de Ardennen</i> 16. Otzenhausen & Hermeskeil <i>Keihard verzet</i>

Tom Buijtenorp

DE CAESAR ROUTE

Gids bij Caesar in de Lage Landen

 W BOOKS

- ..... Kennismaking met Caesar
- Locaties chronologisch 55-50 v. Chr.
- ★ Eerste veldslag, 57 v. Chr. (uitstapje)

Inhoud

Inleiding & leeswijzer 7

Kennismaking met Caesar

1. Een ander beeld van Caesar – Rijksmuseum van Oudheden, Leiden 14
2. Caesars machtsbasis – Rijksmuseum van Oudheden, Leiden 20
3. Caesars erfenis – Leiden 28
4. Met tenten op mars – Roomburg & Ermelo 32
5. Caesar als ontdekkingsreiziger – Museumpark Archeon, Alphen aan den Rijn 36
6. In vijandig gebied – Nijmegen 44
7. In oerlandschap – Berg en Dal 50

Locaties chronologisch 57-50 v. Chr.

8. Dodelijke omsingeling – Thuin 56
9. Schending van het oorlogsrecht – Kessel 62
10. Rijnbrug naar de Germanen – Lahndal 66
11. Caesars snelweg – Zuid-Limburg 72
12. Grootste nederlaag – Jekerdal 78
13. Caesars fatale wraakactie – Jekerdal 86
14. Volksheld Ambiorix – Tongeren 90
15. Poort naar de Ardennen – Ardennen 94
16. Keihard verzet – Otzenhausen & Hermeskeil 101

Epiloog: een luguber beeld 106

Verder lezen, wandelen en kijken 110

Colofon 112

Inleiding & leeswijzer

Een ander verhaal voor een breed publiek

Een reis langs slagvelden, reconstructies en vondsten helpt een nieuw beeld te vormen van Caesar en zijn veldtochten in de Lage Landen, een militaire campagne die tot in het heden blijkt door te werken. *De Caesarroute* vraagt geen voorkennis, en bevat toch ook voor kenners volop nieuwe gezichtspunten. Het bouwt voort op de afgelopen jaren gepubliceerd onderzoek. Daaronder dat van de auteur voor het boek *Caesar in de Lage Landen*, hierna aangeduid met 'het recente onderzoek'. Lage Landen verwijst in deze gids naar de Benelux en het aangrenzende Duitse gebied.

Rijk geïllustreerd, laat het zich volledig lezen vanuit een luie stoel. Maar het nodigt wel uit zelf te gaan kijken. Zo valt te ervaren onder welke omstandigheden Caesar als een ontdekkingsreiziger naar het noorden trok en vocht. Het was voor de Romeinen een vreemde wereld dicht bij de rand van de aarde, met erachter een oneindige zee. Het bleek als onderzoeker zinvol Caesar in gedachten zo na te reizen omdat het dwingt met andere ogen te kijken naar een aantal van zijn observaties en besluiten.

Soms is er het 'Caesar was hier'-gevoel. In andere gevallen debatteren wetenschappers nog over de exacte plek, maar is wel ongeveer het gebied bekend. De wandeling biedt dan een beeld van het soort omgeving, vaak met aanwijzingen

dat zijn leger daar echt verbleef. Wandelkaartjes wijzen in de veelal prachtige gebieden de weg met parkeerplaatsen, bushaltes en treinstations, en voor de jonge reisgenoten speeltuinen. Een bolletjesscore toont de kans dat Caesars leger er echt was, een indicatieve schaal die varieert van 'zeker' tot 'onmogelijk'. Achterin verwijst een plaatsenlijst naar meer informatie.

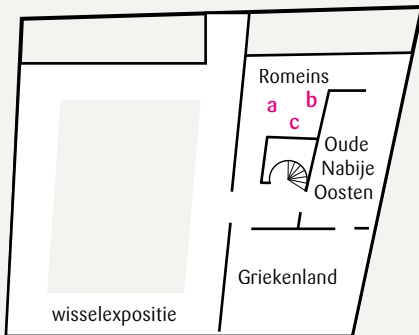
Anders kijken

De Caesarroute nodigt uit anders te kijken – met afbeeldingen en routes – om te zien wat nog zelden of nooit zo is gezien. Het begint met Caesars uiterlijk en geboorte, waarover veel in Leiden, inclusief recente ontdekkingen. Door vervolgens te ervaren hoe Caesar als ontdekkingsreiziger de Lage Landen stap voor stap leerde kennen, valt beter te begrijpen hoe beperkt en vervormd zijn geografische beeld geweest moet zijn. Dat biedt een nieuwe verklaring voor wat fouten in zijn verslag lijken, maar in werkelijkheid zijn beperkte kennis kan weerspiegelen. Ongeloofwaardig geachte afstanden, riviernamen en bevolkingscijfers krijgen zo een nieuwe dimensie.

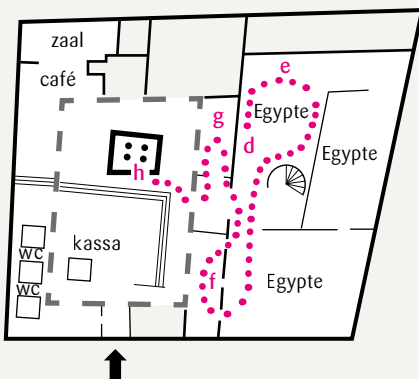
Het ziet er naar uit dat Caesar de onzekerheid probeerde te beheersen met vuistregels om de aantallen vijanden en bondgenoten in te schatten, en de noodzakelijke omvang van zijn marskampen. Die veranderde regelmatig. Hij splitste namelijk zijn legioenen nogal eens op in kleinere eenheden, die bovendien te maken kregen met aanzienlijke verliezen.

Eerste verdieping

Begane grond

MUSEUMROUTE

Caesar en Cleopatra in RMO

Eerste verdieping: Romeinse beelden

- a. Portretkoppen, waaronder die van oudere man
- b. Gesneden stenen
- c. Zes beelden uit Utica: twee vrouwenbeelden tonen hoe portretbustes vaak op een standaard lichaam gemonteerd werden.

Begane grond: land van Cleopatra

- d. Romeinse voorstelling van de Nijl, de rivier waar Caesar met Cleopatra voer
- e. Beeld van Cleopatra II/III, verre voorgangerster van Cleopatra VII die Caesar in Egypte ontmoette
- f. Egyptische munten van onder meer Cleopatra
- g. Gesneden stenen
- h. Tempel uit tijd van Caesars opvolger Augustus, gebouwd voor Isis, de godin waarmee Cleopatra verwant zou zijn.

Volgend hoofdstuk in zelfde museum

Rijksmuseum van Oudheden

Rapenburg 28, 2311 EW Leiden
www.rmo.nl

OV: Leiden Centraal, dan kwartier lopen

Parkeren: in centrum alleen parkeerterreinen als Haagweg

1

Een ander beeld van Caesar

< 1.
Romeinse portretbuste uit eind 1e eeuw v. Chr., met de uiterlijke kenmerken van Caesar. Het nieuwe onderzoek was aanleiding het op te nemen in de Amsterdamse Caesar-expositie.

De Caesarroute biedt een ander beeld van Caesar dan gebruikelijk, beginnend in Leiden met zijn uiterlijk.

Leids Caesar kenniscentrum

Leiden is het beginpunt van deze reis. Niet omdat Caesar er is geweest: zover bekend kwam hij in Nederland hooguit in Limburg en omgeving. Maar wel omdat het recente onderzoek naar een aantal Romeinse portretten in Leiden, een ander licht werpt op zijn uiterlijk, bijzondere geboorte en dood. Gecombineerd met de grote oudheidkundige bibliotheek en het archief, is het museum inmiddels een potentieel kenniscentrum rond Caesar. Bovendien ontstond elders in Leiden een aan Caesar verbonden mythe die tot eind 18e eeuw de politieke ontwikkelingen beïnvloedde, een voorbeeld van zijn langdurige erfenis.

Julius Caesar zag in Rome het levenslicht, een moment dat doorwerkt tot in het heden, zoals meer van de veldheer. Er is debat over het exacte jaartal, ergens rond 100 v. Chr. Wel weten we dat zijn moeder Aurelia Cotta hem in juli baarde, de maand die door Julius Caesar naar zijn eigen geboortemoment is genoemd. In feite gedenken we zijn geboorte nog steeds. Volgens Plinius de Jongere, die de eerste encyclopedie ter wereld schreef met allerlei wetenswaardigheden, kwam Caesar met een keizersnede ter wereld, de 'Caesar-snede'. Daarmee haalden de Romeinen baby's als de moeder overleed of kansloos was. Tot in de 19e eeuw konden medici

met die ingreep de moeder zelf niet redden. Toch leefde Caesars moeder nog decennia. Het recente onderzoek naar bustes van Caesar in het Rijksmuseum van Oudheden, werpt een nieuw licht op dat mysterie.

Nieuw Romeins realisme

Op de eerste verdieping staan voor een kaart van het Romeinse rijk marmeren portretkoppen. Die helemaal rechts uit circa 80 – 50 v. Chr. toont een oudere man en illustreert een Romeinse noviteit. De Grieken meenden dat uiterlijke schoonheid een goed karakter weerspiegelde, zodat Griekse beeldhouwers vaak ideale, eeuwig jeugdige mensen schiepen. De Romeinen zagen in de tijd van Caesar liever een eerlijk portret, met bijvoorbeeld ouderdom als een teken van levenservaring en wijsheid.

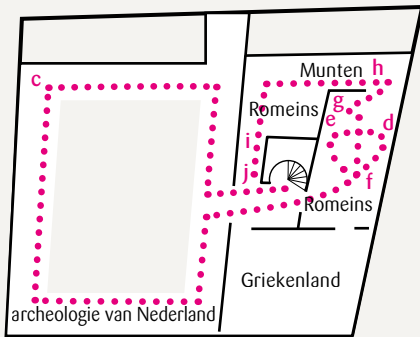
Dat levert soms pijnlijk echte portretten op. Beroemd is de bronzen portretkop van financier Jucundus uit Pompeii met rimpels, wallen onder de ogen, flaporen en een grote puist op de wang. Het verbeeldt dat hij als eerlijke zakenpartner niets verborgen hield. In lijn daarmee, adviseerde rond die tijd dichter Sextus Propertius vrouwen make-up slechts schaars te gebruiken: 'Zo de natuur haar geschapen heeft, is elke schoonheid het mooiste; eerlijk, in Rome misstaat rouge uit Belgica op een wang.'

Caesars opvolger keizer Augustus liet het realisme los en koos voor geïdealiseerde portretten. Daarmee oogde hij zelf eeuwig

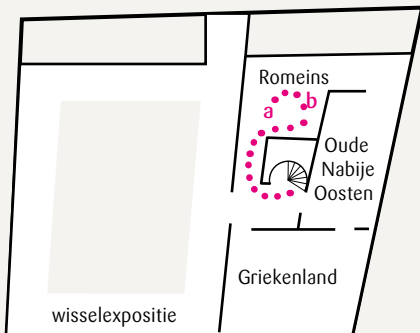

1

Tweede verdieping

Eerste verdieping

MUSEUMROUTE
Romeinse macht in RMO

Eerste verdieping: macht in Rome

- a. Maquette grote stadsvilla **1**
- b. Gesneden steen Pompejus **3**

Tweede verdieping: het noorden

- c. Baggervondsten Kessel **5**
- d. Beeldje Mars **6**
- e. Militaire vondsten
- f. Sarcofaag Simpelveld met schrijfstift **8**
- g. Forum Hadriani vitrine met inscriptie gemeenteraadslid **10**
- h. Muntenkamer met denarius Caesar **2**
- i. Dolk uit Nijmegen **12**
- j. Ruitershelm uit Roomburg (naast wandvitrine voor Caesarbuste en reconstructie)

Rijksmuseum van Oudheden
Rapenburg 28, 2311 EW Leiden
www.rmo.nl

OV: Leiden Centraal, dan kwartier lopen
Parkeren: In centrum alleen parkeerterreinen als Haagweg

Caesars machtsbasis

< 1.
Maquette van de grootste stadsvilla in Pompeii, het Huis van Menander (RMO).

Connecties in Rome en zijn militaire successen in Gallië vormden Caesars dodelijke machtsbasis.

Politieke carrière

Een maquette tegenover de portretkoppen roept de sfeer op van het oude Rome waar Caesar carrière maakte, ① uiteindelijk resulterend in het dictatorschap, gesymboliseerd met zijn munten. ② De maquette toont de best bewaard gebleven grote Romeinse stadsvilla (1800 m²), opgegraven in Pompeii. De moderne naam 'Huis van Menander' verwijst naar het mozaïek van de dichter Menander waarvan Caesar waarschijnlijk zijn beroemde uitspraak ontleende dat de teerling geworpen was. Rondom zijn de wanden van de tentoonstellingszaal gevuld met Romeinse oudheden die passen bij het luxe wonen.

In de vitrine met de gesneden steen van Caesar, ligt direct ernaast een van diens grootste rivaal Pompejus. ③ Het is een van de duidelijkste met diens portret die bekend is. Samen met Crassus sloten ze in 60 v. Chr. een driemanschap. Ter bezegeling huwde Pompejus het jaar erop Caesars dochter Julia. Politiek gesteund door Pompejus en Crassus, begon Caesar in 58 v. Chr. de Gallische Oorlog.

De Gallische Oorlog

We lopen naar de volgende etage. De vaste tentoonstelling 'Archeologie van Nederland' toont tegen de klok in met een rondgang het Nederlandse verleden van de neanderthalers tot in de middeleeuwen. Bij de Romeinse periode hangt een Germaans ruiterswaard dat extra lang is om vanaf een paard hakbewegingen te kunnen maken.

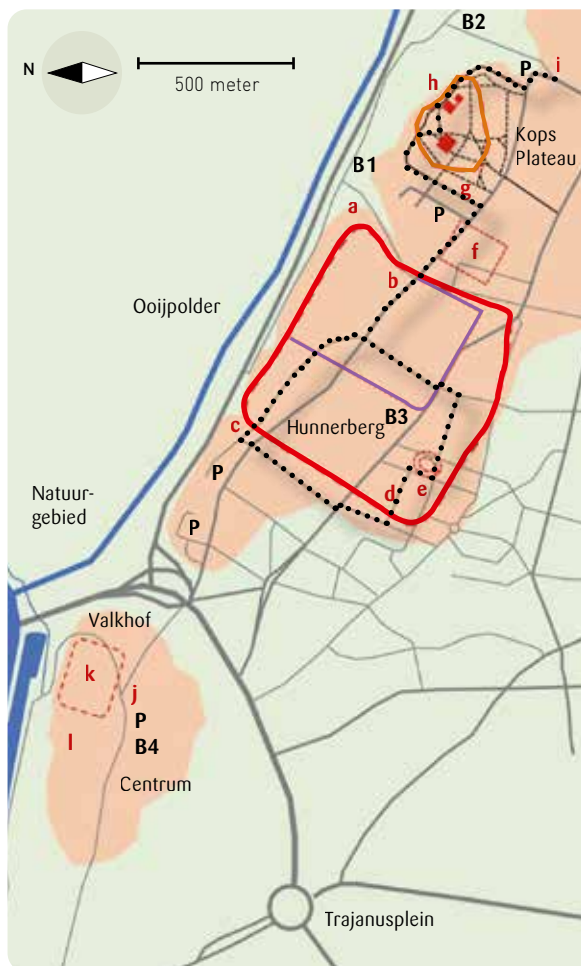
2.
Zilveren denarius met het portret van Caesar uit 44 v. Chr (RMO, bruikleen DNB).

3. >
Gesneden steen met het portret van Pompejus uit zijn tijd (RMO).

1

WANDELROUTE (4 km) Hannerberg Nijmegen

Oude forten

- Op de Hunnerberg groot Romeins fort uit c. 19-16 v. Chr.
- Het erbinnen gelegen latere kleinere legioensfort.
- Op het Kops Plateau het rond 10 v. Chr. gebouwde fort.

Fort op de Hunnerberg (2 km)

- a. Beekmansdalseweg door dal langs flank van het fort
- b. Oostelijke poort van het oudste legioensfort bij Ubbergseveldweg 103 **5 6**
- c. Panorama Vrouwendaal bij noordelijke hoekpunt van het fort
- d. Gemarkeerde paalgaten met gracht van oudste legioensfort
- e. Gemarkeerde entree van latere amfitheater
- f. Replica van zuil bij latere marktgebouw.

Fort Kops Plateau (2 km)

- g. Trajanusstraat bij Kops Plateau
- h. Uitzichtpunt Kops Plateau **7**
- i. Aansluiting op wandelroute N70

Valkhof (in centrum)

- j. Replica Tiberiuszuil met in straat markering grachten en muur laat-Romeinse fort
- k. Valkhof
- l. Bastei met korte informatie over Romeinse periode

Valkhof Museum

Keizer Karelplein 33, Nijmegen. Kleine tijdelijke expositie tot heropening in 2025. www.valkhofmuseum.nl

OV: Nijmegen Centraal, dan bushaltes B1 Ubbergen Pompweg, B2 Ubbergse Holleweg, B3 Nijmegen Mesdagstraat, B4 Nijmegen Valkhof

Parkeren: Nabij Ubbergseveldweg 103

In vijandig gebied

< 1.
Pad op het
Kops Plateau
bij Nijmegen.

Hoewel Caesar er waarschijnlijk nooit kwam, vormt Nijmegen een logische stop als grootste Romeinse militaire vindplaats van de Benelux, standplaats van wat voorheen het elitelegioen van Caesar was.

Oude pioniersforten

In Nijmegen zijn de oudste permanente forten uit de Lage Landen opgegraven. Slechts een generatie na Caesar gebouwd, staan ze in de regio het dichtst bij zijn kampen, van voor de tijd dat nieuwe standaarden opkwamen. En ze zijn opgericht in een pioniersfase in potentieel vijandig gebied waar een goed uitzicht extra zwaar woog. 2 Vanwege de enorme waterbehoefte van soldaten en paarden, liggen ze bij stromend water, wat ook de locatie van Caesars kampen mede bepaalde.

2.
Uitzicht vanaf
het fort op het
Kops Plateau.

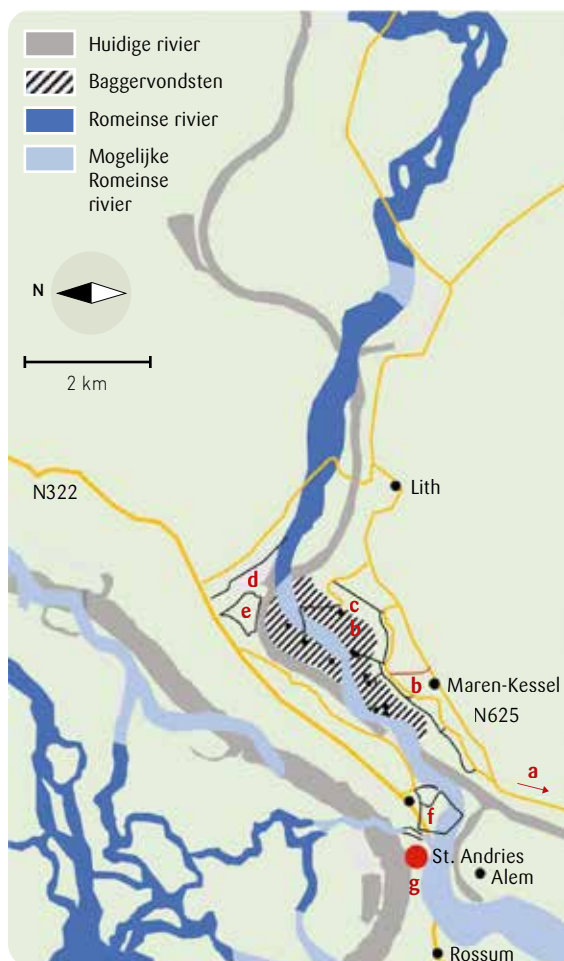
Van de heuvel Mauchamp bij Berry-au-Bac, en van Gergovia in Frankrijk zijn circa 40 hectare grote legioenskampen van Caesar bekend. Het type is daarna nog een tijdje toegepast, waarvan een duidelijk voorbeeld is opgegraven op de Hunnerberg bij Nijmegen uit circa 19 v. Chr. 3 Aan de Waalzijde valt aan de heuvelrand de strategische ligging ervan te beleven met een beschermende steile helling en weids panorama. 4 Ruim een eeuw later, rond 70 n. Chr., streek hier het Tiende Legioen neer, voorheen Caesars elitelegioen tijdens de Gallische Oorlog.

De juiste omvang

Caesar wisselde regelmatig de samenstelling van zijn afzonderlijke legereenheden en verliezen werden aanvankelijk niet aangevuld. Zodoende kon per kamp het

1

WANDELLOCATIES (1,5 km) Vindplaats skeletten bij Kessel

Zuidoever

- Ruim 4 km verderop particulier Museum Hertogsgemaal met enkele vondsten 2 3
- Recreatiegebied Lithse Ham waar bij aanleg van het meer de baggervondsten zijn gedaan
- Bij Kesselse Dijk 21 pad naar locatie vondst tempel met natuurgebied 1 5

Veerpont

Bij Lith vaart soms een veerpont

Noordoever

- Voetpad langs water bij de Maasdijk
- Klein wandelgebied bij fort Voorne
- Oude plek van het in 1599 gebouwde fort Sint Andries dat het strategische belang van de locatie illustreert en al door Napoleon III aan de plek van de veldslag van Caesar werd verbonden
- Het in 1812 gebouwde vervangende fort

Museum Hertogsgemaal

Rosmalensdijk o, 5236 's-Hertogenbosch: slechts enkele laatste zondagen van de zomermaanden open.
www.museumhertogsgemaal.nl

OV: Treinstation Oss, dan bus naar Maren-Kessel, bushalte Molenstraatje

Parkeren: Parkeerplaats onderaan Kesselse Dijk ter hoogte nr. 21

Aansluiting: Naar zuiden in Limburg Museum in Venlo muntschatten Echt en Graetheide uit tijd Caesar en onderdelen Romeinse brug Maastricht

Schending van het oorlogsrecht

< 1.
De Lithse Ham waar baggervondsten passen bij Caesars verslag van de massale slachting.

In 55 v. Chr. richtte Caesar naar eigen zeggen een massaslachting aan waarvoor Kessel bij Den Bosch de aannemelijkste locatie is, vindplaats van skeletten met zware verwondingen. ² ³

Profilering met een massaslachting

Na de overwinning op de Atuatuken in 57 v. Chr., onderwierp Caesar in 56 v. Chr. de Menapiërs in het Belgische kustgebied. In 55 v. Chr. trok hij voor het eerst dwars door Belgica naar de Rijn en richtte daar een slachting aan. Het was voor de regio het begin van een lange reeks gevechten die pas eindigde in 50 v. Chr. Hoewel de werkelijke omvang van de slachtpartij onbekend is, profileerde Caesar zich in zijn verslag als een reddende barbarendoder die koelbloedig 430.000 Germanen ombracht, inclusief vrouwen en kinderen.

Caesar probeerde zich bij de Galliërs te profileren als hun machtige bondgenoot die bescherming bood tegen potentiële aanvallen van Germanen en Britten. Toen in 55 v. Chr. een groep Germanen op rooftocht door het noorden trok en de Menapiërs lastigviel, greep Caesar de kans zich te bewijzen. Aanvallers waren de Usipeten en Tencteren die ten zuiden van de Lippe woonden, ongeveer op gelijke hoogte als Nederlands Limburg. Van daar trokken ze in westelijke richting naar de kust. Volgens het recente onderzoek past Caesars beschrijving van hun inval het best bij de destijds nog zeer brede monding van de Maas. Na een overwintering bij de kust,

trokken ze weer landinwaarts. Caesar wekt daarbij de indruk dat door hen zeer verspreid werd geplunderd tot diep in Belgica.

Met zijn complete leger van acht legioenen, zocht hij de Germanen op. Er volgden onderhandelingen waarbij Caesar de leiders onverwacht gevangen nam. Daarna sloot hij hun stamleden inclusief vrouwen en kinderen in bij de rivieroever. Zo moordde hij naar eigen zeggen een complete stam uit waarvan 'het aantal vijanden 430.000 was geweest'. Dat was geen kopieerfout in de bewaard gebleven tekst aangezien de Romeinse historici Plutarchus en Appianus afgerond hetzelfde aantal noemen.

2. >
Een opgebaggerde schedel uit de late prehistorie.

Colofon

Dit boek verschijnt ter gelegenheid van de tentoonstelling over Julius Caesar in H'ART Museum in Amsterdam, van 16 september 2023 t/m 20 mei 2024.

Uitgave

WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
www.wbooks.com

Auteur

Tom Buijtendorp

Tekstredactie

Monica Buijtendorp-Kooijman

Ontwerp en opmaak

DeLeeuwOntwerper(s), Den Haag

© 2023 WBOOKS Zwolle/de auteur

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met Pictoright te Amsterdam. © c/o Pictoright Amsterdam 2023.

ISBN

978 94 625 8579 9

NUR

680

Fotografie en illustratie

Alle foto's en illustraties zijn gemaakt door Tom Buijtendorp tenzij hieronder anders vermeld. Uitzondering zijn:

- *Gezicht op omslag voorzijde*
Caesar Maja d'Hollosy
- *Symbolen en kaart op flappen*
DeLeeuwOntwerper(s), Den Haag
- *Auteursfoto op omslag achterzijde*
Monica Buijtendorp-Kooijman
- *Binnenwerk met hier oplopend de bladzijdennummers*
17: beeld Pisa (Topfoto), gesneden steen (RMO GS 2022/4.69), munt (Nationale Bibliotheek Parijs nr. 777) en kleizegel (Allard Pierson APM8177.134); 18 (Maja d'Hollosy); 19 foto schedel links-boven (Radboudumc), Tusculum buste rechts (Archeologisch Museum Turijn), 21 denarius Caesar linksonder (Nationale Numismatische Collectie, De Nederlandsche Bank, Amsterdam, RE-05474a), cameo rechts onder (foto RMO GS 2022/4.7), 23 handschrift (foto Allard Pierson), 24 schrijfstift en 26 inscriptie (foto's RMO); 27 denarius Brutus (British Museum 1860.0328.124), 30 denarius Caligula (Nationale Numismatische Collectie, De Nederlandsche Bank, Amsterdam 1974-0397a); 33 tenten (Claudia Thunnissen 2016); 49 gesneden steen (Archeologisch Depot Gelderland), 58 slingerkogels en 60 muntschat Thuin (Centre de Recherches en Archéologie et Patrimoine Brussel); 64 foto (Vrije Universiteit); 65 tekening vondsten (Roymans 2004, reproductie in Buijtendorp 2023,178), 67 tekening Rijnbrug uit 1814 (© Sir John Soane's Museum/Bridgeman Images), 79 muntschat Amby (Maastricht Museum in Centre Ceramique), 82 plattegrond poort (S. Fichtl in Revue archéologique de Picardie, nr. 3-4, 1996,228 fig. 4), 91 zwaard (Gallo Romeins Museum Tongeren), 107-108 munten (Nationale Numismatische Collectie, De Nederlandsche Bank, Amsterdam RE-06027 en O-01868) en 111 auteur bij de limescoop (Fons Verheijen).

Dankwoord

De auteur is uitgever Johan de Bruijn dank verschuldigd voor het directe enthousiasme voor dit bijzondere project en de soepele coördinatie. Het was fijn dat in een vroeg stadium direct contact werd gelegd met ontwerper Victor de Leeuw waardoor tekst en nieuw te maken foto's en illustraties afgestemd konden worden op de speciale vormgeving. Paul Beliën, coördinator van de Nationale Numismatische collectie hielp met de muntfoto's. Jasper de Bruin, René van Beek en Marlies Kleiterp, conservatoren bij achtereenvolgens het Rijksmuseum van Oudheden, Allard Pierson en H'ART Museum in Amsterdam, hielden de auteur op de hoogte van bruiklenen aan de speciale Caesarexpositie in Amsterdam. Maja d'Hollosy leverde de foto van haar Caesarportret.

DE CAESARROUTE

Kennismaking met Caesar

1. Een ander beeld van Caesar
Rijksmuseum van Oudheden, Leiden 14
2. Caesars machtsbasis
Rijksmuseum van Oudheden, Leiden 20
3. Caesars erfenis
Leiden 28
4. Met tenten op mars
Roomburg & Ermelo 32
5. Caesar als ontdekkingsreiziger
Museumpark Archeon, Alphen aan den Rijn 36
6. In vijandig gebied
Nijmegen 44
7. In oerlandschap
Berg en Dal 50

Locaties van de Gallische Oorlog

8. Dodelijke omsingeling
Thuin 56 ○○●●●● 57 v. Chr.
9. Schending van het oorlogsrecht
Kessel 62 ○○●●●● 55 v. Chr.
10. Rijnbrug naar de Germanen
Lahndal 66 ○●●●●● 55 v. Chr.
11. Caesars snelweg
Zuid-Limburg 72 ○○●●●● 55 v. Chr.
12. Grootste nederlaag
Jekerdal 78 ○○●●●● 54 v. Chr.
13. Caesars fatale wraakactie
Jekerdal 86 ○○●●●● 53 v. Chr.
14. Volksheld Ambiorix
Tongeren 90 ○○○○●● 53 v. Chr.
15. Poort naar de Ardennen
Ardennen 94 ○○○●●● 54-50 v. Chr.
16. Keihard verzet
Otzenhausen & Hermeskeil 101 ○●●●●● 54-50 v. Chr.

Legenda

Museum

Stad

Archeologisch park

Oerlandschap

Slagveld

Kamp

Wegen

Kans aanwezigheid Caesar en/of zijn leger

Zeker

Waarschijnlijk

Aannemelijkst

Mogelijk

Misschien

Onwaarschijnlijk

Onmogelijk

DE CAESAR ROUTE

Een tiental dagtochten voert door veelal prachtige natuur in Nederland en omgeving, met een verrassende historische dimensie. Door Caesar te benaderen als eerste ontdekkingsreiziger in onze regio, biedt deze op een breed publiek gerichte gids ook kenners nieuwe perspectieven. Wie wil, kan in Caesars voetspoor zien wat nog niet eerder zo gezien is. Op geselecteerde locaties, of als aansluitende Caesarroute. Kaartjes wijzen de weg, met oog voor jonge reisgenoten. Het rijk geïllustreerde en vlot geschreven verhaal laat zich zelfstandig thuis lezen, of als reisgids per locatie. Er doemt een nieuw beeld op van de veldheer die meer in het noorden was dan lang gedacht, en mede daar Europese geschiedenis schreef.

Tom Buijtendorp promoveerde op de lang vergeten stad Forum Hadriani bij Den Haag, basis voor de huisreconstructie in Museum-park Archeon. Hij onderzocht meer cold cases uit de archeologie zoals de mysterieuze Brittenburg, gevisualiseerd met de limescoop in Katwijk aan Zee, en de vergeten slagvelden van Caesar. Ook de nieuwe gezichtsreconstructie van Caesar voor het Rijksmuseum van Oudheden is gebaseerd op zijn onderzoek en opgenomen in de eerste tentoonstelling over Julius Caesar in Nederland. Speciaal ter gelegenheid van deze expositie in H'ART Museum Amsterdam, is deze gids uitgebracht.

WWW.WBOOKS.COM

